

Rreziqet e ekspozimit të nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat

Arbnesha Mexhuani
Instituti Pedagogjik i Kosovës
Arbnesha.Mexhuani @rks-gov.net

Abstrakt

Vitet e fundit është bërë trend publikimi në rrjetet sociale i aktiviteteve që realizohen në shkollë, duke shpërndarë foto/video të nxënësve, pa analizuar se si mund të ndikojë ky veprim në shëndetin psikik dhe në zhvillimin e mëvonshëm të tyre. Nuk janë të pakta rastet kur mësimdhënës dhe drejtorë të shkollave shpërndajnë fotot-imazhet e nxënësve në rrjetet sociale, për të promovuar aktivitetet e tyre shkollore. Për këto veprime është debatuar në komunitet, si veprim që mund të sjellë probleme të mëdha, duke rrezikuar privatësinë dhe sigurinë e nxënësve, si dhe duke dëmtuar ndjeshëm zhvillimin e mëtejshëm të tyre, që mund të lërë gjurmë të konsiderueshme edhe në fazat e mëvonshme të jetës.

Qëllimi i studimit është të shqyrtojmë rreziqet që shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat. Qasja hulumtuese në këtë studim është e përzier (sasiore dhe cilësore). Mostra është e qëllimshme dhe përbëhet nga 125 mësimdhënës klasorë (1-5), 9 drejtorë dhe 5 psikologë nga komuna e Prishtinës, pra gjithsej 139 respondentë. Për mbledhjen e të dhënave është përdorur pyetësori me pyetje të mbyllura dhe me disa pyetje të hapura, të cilat na kanë mundësuar marrjen e të dhënave cilësore. Ndërsa me drejtorë dhe psikologë është përdorur intervista gjysmë e strukturuar. Për analizën e të dhënave të mbledhura nga pyetësori për mësimdhënës kemi përdorur programin SPSS, ndërsa për dokumentimin dhe analizën e të dhënave cilësore kemi përdorur protokollin e intervistës.

Rezultatet e studimit tregojnë se rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat janë: cenimi i privatësisë të nxënësve, pasiguria, efektet negative në mirëqenien psikologjike të fëmijëve, që mund të shfaqen në disa mënyra, si: ulje të vetëbesimit, viktima të bullizmit, ankth, depresion, brenga për pamjen fizike, për imazhin e trupit, probleme në shëndetin mendor, po ashtu edhe në aftësitë sociale. Shumica e mësimdhënësve rekomandojnë ndërprerje të këtij aktiviteti, për arsye se fëmijët po bullizohen kur po i shohin fotot e tyre nga njëri-tjetri dhe nga prindërit e tyre, ndërsa drejtorët e shkollave janë për të vazhduar, derisa shkollat të kenë uebfaqen e tyre. Përdorimi i rrjeteve sociale nga shkollat është një çështje shumë komplekse dhe kërkon që të diskutohet dhe të merren masa konkrete nga organet më kompetente, MAShT-i, DKA-të dhe të gjithë aktorët e tjerë të arsimit. Po ashtu, rekomandohet që të hartohet një rregullorë e brendshme, apo udhëzim administrativ që rregullon mënyrën e përdorimit të rrjeteve sociale nga shkollat.

Fjalët çelës: mësimdhënës, nxënës, rrjete sociale, rreziqe, shkollë filllore.

Hyrje

Rrjetet sociale, ose mënyra në të cilën informacioni krijohet, shpërndahet dhe shprehet nëpër platformat virtuale, datojnë që nga vitet 1970. Që atëherë përdorimi i rrjeteve sociale është zgjeruar në mënyrë drastike, në tërë botën. Aktualisht po jetojmë në një botë kur mediat sociale janë bërë jo vetëm një mjet për të komunikuar, ose për të qëndruar në kontakt, por rrjetet sociale po përdoren edhe si mjet promovimi, duke ndikuar te miliarda njerëz, si pozitivisht ashtu edhe negativisht.

Shumë shkolla në vendin tonë e kanë bërë kulturë të tyre promovimin e aktiviteteve shkollore përmes rrjeteve sociale, e sidomos përmes Facebookut dhe Instagramit. Arsytet që na shtynë të merremi me këtë hulumtim janë diskutimet e shumta që po bëhen në komunitet për rreziqet që mund të paraqiten nga publikimi i fotove të nxënësve. Po ashtu, edhe komuniteti ligjor është duke diskutuar për rreziqet që mund të sjellë ekspozimi i fotove të nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat.

Postimi i një fotografie të një nxënësi në rrjetet sociale nga shkollat mund të jetë një informim për opinion e gjerë lidhur me vendndodhjen e fëmijës. Ekspozimi i tyre në rrjetet sociale mund të krijojë probleme serioze të mësimit nëse mësimit i postojnë fotot e nxënësve pa miratimin e prindërve, gjë që mund të cenojnë privatësinë dhe sigurinë e nxënësve. Prindërit e vlerësojnë privatësinë e fëmijëve të tyre dhe dërgimi i tyre në shkollë nuk duhet ta cenojë atë privatësi.

Bullizmi, si fenomeni më i ri shoqëror, është një nga shqetësimet virtuale që po përhapet frikshëm nga të rinjtë gjatë përdorimit të rrjeteve sociale. Nxënësit, nëse ekspozohen në rrjete sociale, mund të dëmtohen emocionalisht, për arsye se mund të jenë viktimat e ngacmimit. Ata e kanë vështirë të mbrohen, ndërsa ngacmimet janë të vazhdueshme dhe mund të vijnë nga jashtë shkollës.

Konteksti teorik

Çdo ditë e më shumë nxënësit po bëhen objekt i rrjeteve sociale nga drejtorët dhe mësime të ndryshme. Studimet e ndryshme kanë filluar të drejtojnë vëmendjen ndaj këtyre praktikave. Në studimin *Why you should stop posting pictures of students*, një mësime deklarohet: “Shumë do të kisha dëshirë të shpërndaj video të studentëve të mi në rrjetet sociale, duke kënduar dhe duke luajtur instrumente, për të ndarë me botën arritjet e tyre. Kjo do të më bënte krenar të tregoj aftësitë e tyre të mrekullueshme të vullnetit dhe mënyrën se si ne punojmë së bashku, por e vërteta është se shpërndarja e fotove/imazheve të studentëve tanë jo vetëm që nuk është veprim i mirë, por mund të jetë edhe i rrezikshëm” (Selinger, 2016, f. 12).

Të gjithë mësime kanë qëllime të mira kur bëhet fjalë për shpërndarjen e fotografive/videove të nxënësve, por sa herë që mendoni të ndani figurën/imazhin e një nxënësi në rrjetet sociale, mendoni se si mund të ndikojë kjo tek ai. Shumë shkolla kërkojnë nga prindërit që të nënshkruajnë një formular miratimi, nëse duan që fotot e fëmijëve të tyre të shpërndahen në rrjetet sociale (Selinger, 2016).

Nëse jepni mësime në një shkollë me këtë politikë, atëherë duhet të dini se cilët prindër kanë zgjedhur të mos i postojnë fëmijët e tyre në rrjetet sociale dhe këta fëmijë të mos i përfshini kurrë në fotot dhe videot që i shpërndani në rrjete sociale (Selinger, 2016). Ndërsa, sipas studimit „*How Parents Decide What to Disclose about their Children Online*”, që është realizuar përmes 102 intervistave me prindër, gjetjet tregojnë se edhe prindërit janë përgjegjës në shkaktimin e rreziqeve, duke shpërndarë informacionin e tyre personal në internet. Prindërit vendosin se çfarë të zbulojnë për fëmijët e tyre në faqet e rrjeteve sociale dhe nënat marrin përsipër përgjegjësinë e ndarjes së përmbajtjes për fëmijët e tyre më shumë sesa baballarët e tyre (Ammari, 2015).

Shpërndarja e fotove të nxënësve në rrjetet sociale shoqërohet edhe me rritje të bullizmit kibernetik. Rritja e bullizmit kibernetik u konstatua më shumë në shkollën fillore, krahasuar me shkollën e mesme, dhe vajzat ishin më shumë viktime të bullizmit nga rrjetet sociale (Aizenhot & Dana, 2019).

Hulumtuesit nga Qendra Kërkimore e Ngacmimit Kibernetik, në hulumtimin e tyre „*Bullying Beyond the Schoolyard*”, zbuluan se afërsisht 20 për qind e nxënësve kishin pasur ngacmime kibernetike. Postimi i komenteve lënduese dhe përhapja e thashethemeve në rrjetet sociale ishte ankesa më e zakonshme në anketën e tyre të rastësishme (Samer & Justin, 2018).

Fëmijët po bëhen objekt i një sërë pajisjeve monitoruese që gjenerojnë të dhëna të detajuara rreth tyre dhe studiuesit e të dhënave dhe mbrojtësit e privatësisë sapo kanë filluar të drejtojnë vëmendjen ndaj këtyre praktikave (Deborah & Ben, 2017).

Fëmijët e sotëm përballen me rreziqe të mundshme që lidhen me jetën në rrjetet sociale. Rreth 43% e adoleshentëve janë kontaktuar nga njerëz të panjohur përmes rrjeteve sociale. Përdorimi i rrjeteve sociale në shkolla është i favorshëm, por mund të jetë shpatë me dy tehe (Lenhart & Madden, 2007). Njerëzit e vlerësojnë privatësinë e tyre dhe dërgimi i nxënësve të tyre në shkollë nuk duhet ta cenojë atë privatësi. Kur e shpërndani një foto, duhet t'i dini rrezikshmërinë! Kush e sheh vërtet atë foto, a është vërtet e padëmshme? Ndërsa, sipas studiuesit (Selinger, 2000), përdorimi i rrjeteve sociale nga fëmijët duhet parë si një mjet për ndryshim efektiv në fazat e tyre të të mësuarit, e jo si një mjet i rrezikshëm. Rrjetet sociale kanë një efekt në promovimin e punës akademike, por nëse shkollat kanë një politikë për vizitorët e shkollës, nëse nuk lejojnë që asnjë person i huaj të hyjë në shkollë e në klasa pa paralajmërim, atëherë gjithashtu nuk duhet të lejojnë që një i huaj të jetë në gjendje të shikojë nxënësit e klasës suaj përmes rrjeteve sociale (Blazer & Christie, 2012).

Ne po përballemi me “rreziqe” gjatë përdorimit të rrjeteve sociale që ekspozojnë privatësinë e fëmijëve në sytë e miqve dhe të huajve (Sádaba & Bringué, 2010). Studimi i EU „Kids On-line”, i cili është realizuar në vitin 2000, nxjerr në pah rreziqet e mëposhtme: shikimi i përmbajtjeve potencialisht të dëmshme të krijuara nga përdoruesit, privatësia, agresioni në internet dhe ngacmimi kibernetik.

Fëmijët kanë vështirësi të kuptojnë se çfarë nënkupton privatësia, nuk e kuptojnë pse të dhënat personale nuk duhet të jepen, gjë që është një shqetësim i veçantë, dhe ne nuk mund t'i kuptojmë plotësisht pasojat e kësaj, derisa të jetë tepër vonë. Fëmijët meritojnë nivele më të larta ligjore për mbrojtjen e tyre (Cole & Watson, 2021). Po ashtu, mosha e fëmijëve 7-11 vjeç është mosha më problematike për t'u menaxhuar, për shkak që fëmijët janë mjaft të vetëdijshëm për përdorimin e internetit dhe mundësitë që ofron, por nuk janë të vetëdijshëm për rreziqet online. Gjithashtu, fëmijët e kësaj grupmoshe e kanë më të vështirë t'i kuptojnë rreziqet edhe nëse prindërit apo edukatorët u shpjegojnë atë (Zymeri & Musmurati, 2016).

Gjetjet nga hulumtimi i realizuar nga Mary Madden, në vitin 2013, tregojnë që nxënësit më të rritur janë gjithnjë e më të vetëdijshëm për atë që nënkupton privatësia dhe zgjedhin të mos lejojnë ekspozimin e tyre në rrjetet sociale nga shkollat. Nga ana tjetër, sipas studiuesve Hernández dhe Ebersole, fëmijët u kushtojnë pak ose aspak vëmendje politikave të privatësisë dhe kanë mangësi në të kuptuarit e koncepteve ligjore, për shkak të moshës së tyre (Madden, 2013). Në këtë drejtim, OKB-ja po punon për të zhvilluar rregulla mbi të Drejtat e Fëmijëve dhe Mjedisin Digjital që njeh të drejtat e fëmijëve në sferën digjitale (Livingstone & Stoilova, 2021).

Shqetësimi kryesor i një prindi është gjithmonë siguria e fëmijës së tij. Prindërit e vendosin në mënyrë rutine sigurinë e fëmijëve të tyre në duart e shkollës. Shkollat duhet të marrin këtë përgjegjësi shumë seriozisht për t'i mbajtur nxënësit të sigurt dhe të fokusuar në punën e shkollës. Në identifikimin e rreziqeve, shumica e ekspertëve bien dakord për rolin vendimtar të familjes, shkollës dhe administratës në bërjen dhe garantimin e një përgjegjësie, të sigurt dhe të frytshme, të përdorimit të rrjeteve sociale (Sádaba & Bringué, 2010).

Qëllimi i hulumtimit

Qëllimi i studimit është të shqyrtojmë rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat.

Pyetja e hulumtimit

- Cilat janë rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat?

Pyetjet ndihmëse të studimit

- Sa janë të informuar mësime të mësimdhënësit për rreziqet që shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat?
- Çfarë efektsh psikologjike mund të ketë te nxënësit nëse ekspozohen në rrjetet sociale pa dëshirën e tyre?
- A bazohen drejtorët e shkollave në ndonjë rregullore për përdorimin e rrjeteve sociale në shkollë?

METODOLOGJIA

Modeli i hulumtimit

Për të marrë një pasqyrë të përgjithësuar rreth studimit, kemi përdorur qasjen hulumtuese të përzier, që përfshin zbatimin e metodave sasiore dhe cilësore (kualitative dhe kuantitative). Kjo qasje është përdorur përmes pyetjeve hulumtuese dhe modelit përshkrues dhe vlerësues të studimit.

Të dhënat sasiore dhe cilësore janë mbledhur përmes pyetësorëve dhe nga intervista gjysmë e strukturuar, që është realizuar me 9 drejtorë dhe 5 psikologë të shkollave.

Popullacioni dhe mostra

Popullacionin e përbëjnë mësime të mësimdhënësit klasorë (1-5), të 43 shkollave të ciklit të ulët të komunës së Prishtinës. Nga ky popullacion, mostrën për hulumtim e kemi përzgjedhur nga 9 shkolla të Prishtinës. Mostra është e qëllimshme dhe përbëhet nga 125 mësime të mësimdhënës klasorë (1-5), 9 drejtorë dhe 5 psikologë të shkollave. Hulumtimi është realizuar me gjithsej 139 respondentë. Nga 125 mësime të mësimdhënës që kanë marrë pjesë në studim, 14,4% prej tyre janë mësime të mësimdhënës të klasave të para, 24,0% të klasave të dyta,

28,0% të klasave të treta, 16,8% të klasave të katërta dhe 16,8% janë mësimdhënës të klasave të pesta.

Instrumentet e hulumtimit

Instrumentet e përdorura për realizimin e hulumtimit janë pyetësori i anketës, i realizuar me mësimdhënës, dhe pyetësori i intervistës, i realizuar me drejtorë dhe psikologë. Pyetësori për mësimdhënës është i strukturuar, ka 12 pyetje të mbyllura, të bazuara në shkallën e Likerit, me pesë alternativa, si dhe 4 pyetje të hapura, që mësimdhënësit kanë pasur mundësi të japin opinionet dhe komentet e tyre. Ndërsa intervista me drejtorë dhe psikologë të shkollave përfshin pyetjet që lidhen me: 1) Përdorimin e rrjeteve sociale nga shkollat; 2) Miratimin e prindërve për shpërndarjen e fotove nga shkollat; 3) Rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i fotove të nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat; 4) Në çka bazohen drejtoret në përdorimin e rrjeteve sociale; 5) Efektet psikologjike që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale; 6) Përdorimi i rrjeteve sociale në të ardhmen.

Për analizën e të dhënave të mbledhura me pyetësorin e anketës kemi përdorur programin SPSS, ndërsa për dokumentimin dhe analizën e të dhënave cilësore u përdor protokollin e intervistës.

Gjatë intervistës pjesëmarrësve u është kërkuar: 1) Të identifikojnë dhe të përshkruajnë rreziqet që mund të vijnë nga ekspozimi i fëmijëve në rrjetet sociale nga shkollat; 2) Të përshkruajnë se në çfarë rregullore bazohen për përdorimin e rrjeteve sociale në shkolla; 3) efektet psikologjike që mund të kenë nxënësit, në çoftë se nuk pyeten për t'u ekspozuar në rrjetet sociale. Vëmendje primare u është kushtuar temave që pjesëmarrësit kanë përmendur në intervista. Siç thekson Riessman, analizat tematike fokusohen në „çka“ thonë pjesëmarrësit (Riessman, 2008).

Procedura e mbledhjes së të dhënave

Në fazën e parë kemi realizuar hulumtimin kabinetik. Pas hulumtimit kabinetik, paraprakisht kemi lajmëruar drejtorët e shkollave për qëllimin e hulumtimit. Pastaj kemi caktuar datat dhe kohën për realizimin e hulumtimit.

Mësimdhënësve u është dhënë kohë e mjaftueshme për ta plotësuar pyetëtorin. Hulumtuesit kanë qenë të pranishëm gjatë plotësimit të pyetëtorit dhe kanë dhënë shpjegimet e nevojshme. Po ashtu, për intervista, së pari janë njoftuar të intervistuarit për qëllimin e intervistës dhe me aprovimin e tyre është caktuar koha e intervistimit. Gjatë intervistës janë marrë shënime nga hulumtuesit.

Procedura e analizës së të dhënave

Të dhënat sasiore janë analizuar përmes metodës statistikore, përmes SPSS-it, dhe janë paraqitur në mënyrë tabelore. Të dhënat cilësore, të mbledhura nga pyetjet e hapura dhe nga intervistat me drejtorë, janë analizuar duke interpretuar dhe grupuar përgjigjet për çdo pyetje, të cilat pastaj janë interpretuar në mënyrë përshkuese.

REZULTATET E HULUMTIMIT NGA MËSIMDHËNËSIT

Gjetjet e këtij studimi janë një pasqyrë me të dhëna nga terreni. Gjatë analizës së të dhënave, kemi analizuar përdorimin e rrjeteve sociale nga shkollat dhe rreziqet e ekspozimit të nxënësve në rrjetet sociale. Rezultatet prezantohen sipas përmbajtjes së pyetëtorit, duke iu referuar pyetjes kryesore të hulumtimit Cilat janë rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat?

Përdorimi i rrjeteve sociale të shkollës nga mësimdhënësit

Shumë shkolla në vendin tonë e kanë bërë kulturë promovimin e aktiviteteve shkollore përmes rrjeteve sociale, sidomos përmes Facebookut dhe Instagramit. Duke e marrë parasysh këtë, pyetja e parë që u është parashtruar mësimdhënësve është: *Cilat rrjete sociale i përdorni më së shumti për promovimin e punës suaj profesionale me nxënës?* Gjetjet e dala nga përpunimi i përgjigjeve të dhëna nga mësimdhënësit, në pyetjen e parë, kanë treguar se mësimdhënësit në përqindje më të lartë e përdorin Facebookun e shkollës për promovimin e punës së tyre profesionale të realizuar me nxënës (63.7%), përderisa format e tjera rezultojnë më pak dhe nuk përdoren fare.

Tabela 1. Përdorimi i rrjeteve sociale nga mësimitdhënësit

Rrjetet sociale që përdoren nga mësimitdhënësit	N	Përqindja e rasteve
Facebooku i shkollës	79	63.7%
Facebooku dhe Instagrami privat	21	16.9%
Nuk i përdori fare	45	36.3%
Total	145	116.9%

Arsyet e ekspozimit të nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat

Gjetjet e dala nga përgjigjet e mësimitdhënësve në pyetjen *Pse i ekspozoni nxënësit në rrjetet sociale të shkollës* kanë treguar se në përqindje më të lartë (54.7%) mësimitdhënësit postojnë foto të aktiviteteve dhe të nxënësve për të shpërndarë ide të ndryshme kreative, ndërsa në përqindje më të ulët (21.1%) për konkurrencë pozitive në mes të kolegëve dhe (16.8%) e mësimitdhënësve e përdorin për dëshirë të prindërve të nxënësve. Në këtë pyetje mësimitdhënësit kanë pasur mundësi të japin më shumë se një përgjigje, për këtë arsye edhe përqindja na rezulton më shumë se 100%.

Tabela 2. Arsyeja e ekspozimit të nxënësve në rrjetet sociale nga mësimitdhënësit

Pse ekspozohen nxënësit në rrjetet sociale nga mësimitdhënësit	N	Përqindja e rasteve
Për të promovuar punën e tyre profesionale	25	26.3%
Për të promovuar shkathtësitë e nxënësve	51	53.7%
Për të shpërndarë ide të ndryshme kreative	52	54.7%
Për konkurrencë pozitive në mes të kolegëve dhe të shkollave	20	21.1%
Për dëshirë të prindërve	16	16.8%
Total	164	172.6%

Efekt i përdorimit të rrjeteve sociale nga shkollat, sipas perceptimit të mësimeve

Në pyetjen e parashtruar mësimeve: *Vlerësoni me numra prej 1 deri në 5, sa është efektiv përdorimi i rrjeteve sociale për promovimin e punës së juaj profesionale?*, gjetjet tregojnë se 27.3% e mësimeve e kanë vlerësuar me notën 1, 12.4% e mësimeve e kanë vlerësuar me notën 2, 24.0% e kanë vlerësuar me notën 3, 33.1% e kanë vlerësuar me notën 4, dhe me notën 5 e kanë vlerësuar 3.3%. Ndërsa 3.2 % nuk janë përgjigjur fare në këtë pyetje. Sipas këtyre të dhënave, në shkolla ka mendime të ndryshme për efektin e përdorimit të Facebookut në shkolla. Disa mendojnë se kjo mënyrë e shpërndarjes së aktiviteteve është e mirë për t'i motivuar nxënësit, ndërsa disa prej tyre mendojnë se kjo mënyrë po ndikon në humbjen e kohës, sepse mësimeve po duhet të kryejnë edhe rolin e fotografit.

Tabela 3. Vlerësimi i rrjeteve sociale për promovimin e aktiviteteve të shkollës

Si i vlerësojnë mësimeveve rrjetet sociale, si mjete për publikimin e aktiviteteve shkollore	Frekuenca	Përqindja e vlefshme
1	33	27.3
2	15	12.4
3	29	24.0
4	40	33.1
5	4	3.3
Total	121	100.0
Pa përgjigje	4	
Total	125	

Kërkesa e prindërve për ekspozimin e fëmijëve të tyre në rrjete sociale nga shkollat

Gjetjet e dala nga përpunimi i përgjigjeve të mësimeve në pyetjen *A kërkojnë prindërit e nxënëseve postimin e fëmijëve të tyre në rrjetet sociale, tregojnë se 40,5% e prindërve asnjëherë nuk kërkojnë postimin e fëmijëve në rrjetet sociale, përmes aktiviteteve shkollore. Ndërsa në përqindje më të vogël (12,4%) mësimeveve janë përgjigjur se prindërit kërkojnë gjithmonë ekspozimin e fëmijëve të tyre në rrjete sociale.*

Tabela 4. Kërkesa e prindërve për postimin e fëmijëve të tyre në rrjetet sociale

A kërkojnë prindërit të postohen fëmijët e tyre në rrjetet sociale	Frekuencat	Përqindja e vlefshme
Gjithmonë	15	12,4
Shumë shpesh	21	17,4
Rrallë	20	16,5
Shumë rrallë	16	13,2
Asnjëherë	49	40,5
Total	121	100,0
Pa përgjigje	4	
Total	125	

Miratimi i prindërve për të ekspozuar fëmijët e tyre në rrjetet sociale nga shkollat

Në pyetjen e radhës, *Për të ekspozuar nxënësit në rrjetet sociale a merrni miratimin e prindërve apo personave kujdestarë ligjorë?* gjetjet tregojnë se në përqindje më të lartë (67.0%) mësimitdhënësit kërkojnë gjithmonë miratimin e prindërve për ekspozimin e fëmijëve në rrjetet sociale, ndërsa në përqindje më të ulët (14.3%) nuk kanë kërkuar asnjëherë miratimin e prindërve për ekspozimin e fëmijëve të tyre në rrjetet sociale.

Tabela 5. Miratimi i prindërve/personave kujdestarë për të ekspozuar nxënësit në rrjetet sociale

Për të ekspozuar nxënësit në rrjetet sociale, a e merrni miratimin e prindërve apo personave kujdestarë ligjorë?	Frekuencat	Përqindja e vlefshme
Gjithmonë	75	67.0
Shumë shpesh	11	9.8
Rrallë	5	4.5
Shumë rrallë	5	4.5
Asnjëherë	16	14.3
Total	112	100.0
Pa përgjigje	13	
Total	125	

Miratimi i nxënësve për ekspozimin e tyre në rrjete sociale nga shkollat

Në pyetjen e parashtruar mësime të nxënësve A i keni pyetur nxënësit, a dëshirojnë të publikohet fotoja e tyre në rrjetet sociale nga shkolla, gjetjet tregojnë se në përqindje më të madhe (50.5%) mësime të nxënësit i pyesin nxënësit a dëshirojnë që fotot e tyre të postohen në Facebook, ndërsa në përqindje më të vogël (13.1%) përgjigjen se asnjëherë nuk pyeten nxënësit a dëshirojnë që fotot e tyre të ekspozohen në rrjete sociale.

Tabela 6. A pyeten nxënësit për të postuar fotot e tyre në rrjetet sociale

	Frekuencat	Përqindja e vlefshme
Gjithmonë	54	50.5
Shumë shpesh	24	22.4
Rrallë	7	6.5
Shumë rrallë	8	7.5
Asnjëherë	14	13.1
Total	107	100.0
Pa përgjigje	18	
Total	125	

Informimi i mësime të nxënësve për rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat

Në pyetjen e parashtruar mësime të nxënësve, Sa jeni të informuar për rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale?, gjetjet e studimit tregojnë se në përqindje më të madhe (50.4%) mësime të nxënësit janë shumë të informuar për rreziqet që mund të shkaktohen nga postimi i fotove të nxënësve në rrjetet sociale, mesatarisht janë të informuar 32.2%, shumë pak 9.1%, pak 6.6% dhe aspak 1.7%. Sipas këtij rezultati, gjysma e mësime të nxënësve kanë njohuri të shumta për rreziqet, ndërsa gjysma tjetër janë mesatarisht dhe shumë pak të informuar në këtë aspekt.

Disa nga komentet e mësime të nxënësve ishin: *Më në fund dikush po flet për këtë çështje, kemi nevojë që kjo të diskutohet më shumë, duhet të reflektojmë të gjithë për këtë çështje shumë delikate. Të ekzistojnë organet kompetente që merren me raste kur mësime të nxënësit nuk janë të informuar me rreziqet që*

mund të vijnë nga rrjetet sociale, si dhe me rastet e nxënësve që janë viktimizuar si pasojë e tyre. Mësimdhënësit, nxënësit dhe prindërit duhet të kenë informacione për rreziqet që po shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale (M10, M96, M98, M122).

Tabela 7. Informimi i mësimdhënësve për rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale

Sa jeni të informuar për rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale?	Frekuencat	Përqindja e vlefshme
Shumë	61	50.4
Mesatarisht	39	32.2
Shumë pak	11	9.1
Pak	8	6.6
Aspak	2	1.7
Total	121	100.0
Pa përgjigje	4	
Total	125	

Rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale

Në pyetjen *Cilat janë rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale*, rezultatet e studimit tregojnë se rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale janë: në përqindje më të madhe është cenimi i privatësisë së nxënësve (61.6%); bullizmi kibernetik (58.4%), siguria e nxënësve (48.8%); efekte negative në mirëqenien sociale të nxënësve (40.0%) dhe (24.8%) e mësimdhënësve janë deklaruar se rrezik mund të jetë edhe mosrespektimi i ligjit, ndërsa 3.2% nuk janë përgjigjur fare në këtë pyetje.

Gjetjet e studimit tregojnë se mësimdhënësit që nuk e përdorin fare Fcb janë shumë më tepër të informuar për rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale.

(50.4%) e mësimitdhënësve janë deklaruar se janë shumë të informuar për rreziqet që mund të shkaktohen nga përdorimi i Facebookut në shkolla. Sipas tyre, rreziqet që shfaqen më së shumti nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat janë: efektet negative në mirëqenien psikologjike të fëmijëve (94.7%) dhe bullizmi kibernetik (5.3%), dhe shkaku i këtyre pasojave fëmijët do të jenë më të ndjeshëm ndaj problemeve shëndetësore.

Në këtë pyetje mësimitdhënësit kanë pasur mundësi të japin më shumë se një përgjigje, për këtë arsye edhe përqindja na rezulton më shumë se 100%.

Tabela 8. Rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale

Rreziqet nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale	Frekuencat	Përqindja e rasteve
Siguria	61	48.8%
Bullizmi kibernetik	73	58.4%
Efekte negative në mirëqenien psikologjike	50	40.0%
Cenimi i privatësisë	77	61.6%
Mos respektimi i Ligjit	31	24.8%
Total	292	233.6%

Reagimi i prindërve ndaj shkollës/mësimitdhënësve për ekspozimin e fëmijëve të tyre në rrjete sociale nga shkollat

Në tabelën numër 9 janë përmbledhur të dhënat nga përgjigjet e mësimitdhënësve për pyetjen *A keni pasur ndonjë rast që prindërit kanë reaguar ndaj shkollës/mësueses që ka ekspozuar fëmijën e tyre në rrjetet sociale?* Rezultatet tregojnë se 91.1% e mësimitdhënësve nuk kanë pasur asnjë rast që prindërit kanë reaguar ndaj postimit të fëmijëve të tyre në rrjetet sociale, ndërsa 8.9% e mësimitdhënësve deklarohen se kanë pasur raste kur kanë reaguar prindërit. *Prindërit kanë reaguar kur është ekspozuar fëmija i tij me nevoja të veçanta (M 122), si dhe rastet kur prindërit e kanë kundërshtuar postimin e fëmijëve të tyre në rrjete sociale, për shkak se*

fotografia i tij nuk ka qenë i bukur (fëmija nuk është dukur bukur)(M 36). Ndërsa 1.6% e mësimdhënësve nuk janë përgjigjur fare në këtë pyetje.

Tabela 9. Reagimi i prindërve ndaj shkollës/mësueses-it që ka ekspozuar fëmijën e tij në rrjete sociale

A keni pasur ndonjë rast kur prindërit kanë reaguar ndaj shkollës/mësueses që ka ekspozuar fëmijën e tyre në rrjetet sociale?	Frekuencat	Përqindja e vlefshme
Po	11	8.9
Jo	112	91.1
Total	123	100.0
Pa përgjigje	2	
Total	125	

Në të ardhmen të vazhdohet apo të ndërpritet ekspozimi i fëmijëve në rrjetet sociale nga shkollat?

Në pyetjen e parashtruar mësimdhënësve *A duhet të vazhdohet apo të ndërpritet ekspozimi i fëmijëve në rrjetet sociale*, në tabelën në vazhdim rezultatet tregojnë se 69.2% e mësimdhënësve janë për të ndërprerë postimin e fotove të nxënësve në rrjetet sociale, ndërsa 30.8% e mësimdhënësve janë të pajtimit të vazhdohet. Mësimdhënësit e klasës së tretë më së shumti janë deklaruar për ndërprerjen e ekspozimit të fëmijëve në rrjetet sociale (28%), ndërsa klasa e parë, e dytë dhe e katërt (18,1%) dhe klasa e pestë (16,9%).

Disa komente të mësimdhënësve, të cilët janë deklaruar për të ndërprerë përdorimin e Facebookut të shkollës, apo ekspozimin e nxënësve në Facebook, janë:

Apeloj tek organet përgjegjëse që të ndërpritet sa më parë përdorimi i rrjeteve sociale nga shkollat. Të merret vendim i përgjithshëm që të ndërpritet ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale, qoftë edhe me miratimin e prindërve (M118).

Ndërsa, për të vazhduar ekspozimin e nxënësve në rrjete sociale në përqindje më të madhe janë deklaruar mësimdhënësit e klasës së dytë, 40,5%, mësimdhënësit e klasës së tretë 21,6%, mësimdhënësit e klasës së katërt dhe të pestë 16,2% dhe mësimdhënësit e klasës së parë 5,4%.

Tabela 10. Vazhdimi apo ndërprerja e ekspozimit të fëmijëve në rrjetet sociale përmes aktiviteteve shkollore

A duhet të vazhdohet apo të ndërpritet ekspozimi i fëmijëve në rrjetet sociale	Frekuencat	Përqindja e vlefshme
Të ndërpritet	83	69.2
Të vazhdohet	37	30.8
Total	120	100.0
Pa përgjigje	5	
Total	125	

Arsyet pse duhet të ndërpritet ekspozimi i nxënësve në rrjete sociale nga shkollat, sipas mësimdhënësve

- *Nuk po postohen aktivitete duke e fshehur fytyrën e fëmijëve, por po ekspozohet komplet fëmija, po ashtu gjithmonë postohen fëmijët e njëjtë. (M36)*
- *Për shkak të sigurisë së nxënësve dhe bullizmit, dukuri me të cilën po ballafaqohet çdo shkollë. (M28)*
- *Kur ekspozohen fëmijët, nuk ekspozohen në mënyrë të barabartë. (M90)*
- *Fëmijët që po ekspozohen po ndihen të shkathët dhe të motivuar, në të kundërtën fëmijët e tjerë po thyhen shpirtërisht. (M56)*
- *Nuk po ekspozohen aktivitetet e nxënësve që nxisin kureshtje, por gjëra të përditshme (të thjeshta). (M32)*
- *Nuk po ekspozohet puna, por nxënësit e njëjtë gjithmonë. (M107)*

- *Fëmijët janë qenie njerëzore dhe ndryshojnë ndër vite, andaj duhet të kemi shumë kujdes, sepse kur të rriten dhe të shohin fotografinë e tyre, nuk do të ndihen mirë. (M58)*
- *Shpërndarja e fotove të fëmijëve përmes aktiviteteve nuk luan rol të madh në cilësinë e mësimdhënies, sepse cilësia ka të bëjë me diçka tjetër, jo të bëhet punë vetëm për rrjete sociale dhe për lëvdata. (M111)*
- *Është bërë dukuri negative, e cila ka marrë hov të madh, duke bërë që të ketë konkurrencë jo të mirë ndërmjet mësimdhënësve dhe shkollave, po ashtu po cenohen edhe privatësia dhe e drejta jonë. (M110)*
- *Në shkollat tona, nëse nuk i ekspozon fëmijët me aktivitete të ndryshme, llogaritësh si një mësimdhënëse joadekuate dhe e pa punëtorë. (M117)*
- *Nuk po publikohen foto të nxënësve aty ku e shohin vetëm prindërit e të njëjtës klasë, por postimi është publik. (M112)*
- *Më shumë po u kushtohet rëndësi fotografive sesa aktiviteteve në klasë. (M120)*
- *Mësimdhënësit po e luajnë rolin e fotografit në klasë dhe po humbin shumë kohë. (M44)*
- *Ndikojnë keq në mirëqenien e tyre sociale dhe kjo dukuri në të ardhmen do të ketë pasoja të mëdha. (M89)*
- *Po përdoret për reklamë dhe fëmijët po keqpërdoren. (M25)*
- *Fëmijët janë ata që vlerësojnë punën e mësimdhënësve, jo ekspozimi i tyre në rrjete sociale. (M20)*
- *Punën time e vlerësojnë nxënësit dhe prindërit (shkollë-shtëpi), jo shpërndarja e fotove në Facebook. (M24)*
- *Fëmijët po bullizohen kur po i shohin fotot e tyre nga njëri-tjetri dhe nga prindërit e tyre. (M12)*

- *Fëmijët kur të rriten mund të bullizohen kur i shohin fotot e njëritjetrit (M102).*
- *Nuk ndihen të sigurt nëse ekspozohen në rrjetet sociale (M98).*
- *Edhe nëse prindërit kërkojnë, duhet të ndërpritet, për shkak të bullizmit dhe rreziqeve të tjera.(M66)*

Arsyet pse duhet të vazhdohet me postimin e nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat, sipas mësimeve

- *Jemi në kohën e digjitalizimit. (M29)*
- *Ka një bashkëpunim të madh ndërmjet prindërve dhe shkollës, nuk ka pse të ndërpritet, duke marrë parasysh që po jetojmë në kohën e zhvillimit teknologjik. (M62)*
- *Në qoftë se kemi leje nga prindërit, ne nuk duhet të hezitojmë ta përdorim. (M65)*
- *Nëse nxënësit ekspozohen nga faqet e shkollës, nuk mendoj se kemi ndonjë problem nga prindërit. (M2)*
- *Është formë e mirë për t'i promovuar të arriturat e fëmijëve dhe punën që e bëjmë. (M1)*
- *Nxënësit motivohen kur promovohen aktivitetet e tyre dhe mësojnë më shumë. (M22)*
- *Nëse shkolla e ka licencën e sigurisë së fëmijëve (nënshkrimin e prindërve), nuk është problem.(M4)*
- *Ndihmon të tjerët të marrin ide dhe shembuj të ndryshëm. (M95)*
- *Paraqiten aktivitetet e fëmijëve dhe socializmi me shkollat e tjera. (M92)*
- *Inspirohen edhe mësimeve të tjerë dhe ndikon pozitivisht në bashkëpunim. (M54)*

- *Nuk duhet të ndërpritet ekspozimi i fëmijëve në rrjetet sociale, sepse në një mënyrë ne po i tregojmë të arriturat tona dhe të nxënësve, po ashtu prindërit janë të informuar me arritjet e tyre.(M17)*

REZULTATET E HULUMTIMIT NGA TË DHËNAT CILËSORE

Rezultatet nga intervistat me drejtorë të shkollave

Me drejtorë të shkollave është realizuar intervista me pyetje të hapura dhe u është dhënë mundësia të shprehen lirshëm, pa prezencën e ndonjë personi tjetër. Pyetja e parë, e cila u është parashtruar drejtorëve të shkollave, është *Kush e mirëmban Facebookun e shkollës?*

Të gjithë drejtorët e intervistuar deklarohen se e përdorin Facebookun e shkollës, të cilin e mirëmbajnë koordinatorët e cilësisë, zv.drejtorët dhe ndonjë mësimdhënës së bashku me drejtorin.

Në pyetjen në vijim, *Për ekspozimin e fëmijëve në rrjetet sociale a e merrni miratimin e prindërve?*, të të drejtorë deklarohen se e kanë marrë miratimin e prindërve, ndërsa drejtori D3 deklaron se ka marrë miratimin vetëm nga prindërit të cilët kanë fëmijë me nevoja të veçanta. Drejtorët (D1, D3, D4, D7) deklarojnë se kanë marrë miratimin në mbledhjen e prindërve, ndërsa drejtorët D6, D8 dhe D9, përveç miratimit që kanë marrë nga prindërit, vendimin për postimin e fotove të fëmijëve në rrjetet sociale e kanë marrë së bashku me Këshillin Drejtues të Shkollës. Drejtori D2 deklaron se ekspozimin e fëmijëve në rrjetet sociale e bën me kërkesë të Këshillit të nxënësve dhe me miratimin e prindërve, ndërsa drejtori D5 deklaron se nuk është i njoftuar për arsye se është punësuar tani. Sipas deklarimit të të gjithë drejtorëve, ka edhe prindër që janë kundër shpërndarjes së fotove të fëmijëve të tyre në Facebook.

Të gjithë drejtorët deklarohen se shpërndarja e aktiviteteve në Facebook, sipas tyre, është kërkesë e disa prindërve, të cilët kërkojnë që të njihen me aktivitetet që realizohen në shkollat tona, mirëpo ka edhe konkurrencë ndërmjet prindërve, të cilët kërkojnë që patjetër edhe fëmija i tij/saj të jetë

në Facebookun e shkollës, deklarohet D7. Të gjithë drejtorët e shkollave, përveç D2, deklarohen se Facebook është një pasqyrë për punën e shkollës dhe shkëmbim i përvojave ndërmjet mësimit dhe shkollave, ndërsa D2 deklarohet se Facebook e përdor në shkollë vetëm për atë se prindërit insistojnë të shohin aktivitetet që realizohen në shkollë. Përdorimi i rrjeteve sociale nga shkolla, sidomos i Facebookut, ndihmon që shkollat të jenë sa më afër komunitetit dhe i nxit nxënësit të jenë më kreativë, bashkëpunues dhe mbjell dashurinë për shkollën, deklarohet D7.

Rreziqet që mund të shkaktohen nga përdorimi i rrjeteve sociale

Në pyetjen e parashtruar drejtorëve, *Cilat janë rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale?*, të gjithë drejtorët e shkollave janë të vetëdijshëm për rreziqet që mund të ndodhin nga ekspozimi i fotove të nxënësve në Facebookun e shkollës, ndërsa drejtori D5 deklarohet se nuk ka njohuri të shumta për rreziqet që ndodhin nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale. Sipas deklaratimit të të gjithë drejtorëve, rreziqet që mund të ndodhin nga ekspozimi i fotove të nxënësve në rrjetet sociale janë të ndryshme: njerëzit e panjohur mund t'i përdorin fotot e nxënësve për të bullizuar ata, cenimi i privatësisë së tyre, keqpërdorimet e ndryshme, kërcënimet e shumta, mirëpo, sipas tyre, kjo bëhet me kërkesë të prindërve, të cilët kërkojnë nga mësimit që të shpërndajnë sa më shumë foto të fëmijëve të tyre, që të shohin performancën e tyre në aktivitete të ndryshme. Drejtori D9 deklarohet se e bëjnë seleksionimin e asaj se çka postojnë në Facebook, kanë edhe një komision, i cili e bën këtë përzgjedhje. Sipas të gjithë drejtorëve të shkollave, deri më tani nuk ka pasur asnjë rast që janë keqpërdorur fotot e nxënësve të tyre. Fëmijët e prindërve që nuk kanë dhënë pëlqimin për postimin e fëmijëve të tyre, nuk postohen.

Rregullorja për përdorimin e rrjeteve sociale nga shkollat

Në pyetjen e parashtruar drejtorëve, *A bazoheni në ndonjë rregullore për përdorimin e rrjeteve sociale nga shkollat?*, të gjithë drejtorët e shkollave deklarohen se nuk kanë asnjë rregullore apo udhëzim administrativ që

rregullon përdorimin e rrjeteve sociale nga shkollat. Drejtorët deklarohen se kanë rregullore të shkollave për veprimtari të ndryshme, por jo edhe për përdorim të rrjeteve sociale të shkollës. Drejtori (D9) deklaroi se nuk kanë asgjë të shkruar, edhe pse një rregullore e kanë diskutuar, por ende s'është ndërmarre asgjë. Sipas tyre, do të ishte mirë që të hartohet një rregullore që e rregullon këtë çështje. Përmes rregullores puna jonë do të ishte më e lehtë dhe ne kemi ku të mbështetemi dhe të japim llogari.

Përdorimi i Facebookut të shkollës në të ardhmen

Të gjithë drejtorët e shkollave, përveç drejtorit D2, janë deklaruar për të vazhduar ekspozimin e fëmijëve në rrjetet sociale, përmes aktiviteteve shkollore, ndërsa drejtori D2 deklarohet se është për të ndërprere këtë aktivitet. Drejtorët që janë deklaruar për vazhdimin e mëtutjeshëm të përdorimit të Facebook të shkollës kanë deklaruar se, derisa nuk ka keqpërdorime, janë të gatshëm ta përdorin, sepse transparenca i motivon nxënësit dhe mësuesit për punë, gjithashtu i nxit mësuesit të jenë më kreativë, më bashkëpunues, si dhe të mbjellin dashurinë për shkollën dhe shpirtin garues, për suksese vetjake dhe kolektive. Drejtorët D6 dhe D7 deklarohen se do të ishte mirë që shkollat të kenë uebfaqe, mirëpo derisa nuk kanë ndonjë risi për promovimin e aktiviteteve të shkollës, ata do ta përdorin Facebookun e shkollës.

Rezultatet nga intervistat me psikologë të shkollave

Efektet psikologjike të nxënësit nga ekspozimi në rrjetet sociale

Me psikologë të shkollave është realizuar intervista me pyetje të hapura. Në pyetjen e parashtruar, *Çfarë efektesh psikologjike mund të ketë te nxënësit nëse ekspozohen në rrjetet sociale pa dëshirën e tyre?*, psikologu P1 është përgjigjur se ndikimi i pranisë së fëmijëve në rrjetet sociale ndërlihet me moshën e tyre. Sa më të vegjël që janë, ndikimi emocional mund të jetë më i madh, sepse individi fillon të zhvillojë kuptimin e tij për veten, të njoh 137 dhe të pranojë veten. Në këtë moshë fëmijët fillojnë edhe të krahasojnë veten

me të tjerët, prandaj është shumë me rëndësi t'u krijohet privatësia dhe të ruhen, duke filluar nga familja e deri tek institucionet edukativo-arsimore.

Psikologu P3 deklarohen se, nëse ekspozohen fotot e arritjeve të fëmijëve në aktivitete të ndryshme dhe gara të ndryshme, ata do të ndihen shumë mirë dhe kjo pastaj do t'i motivojë që të mësojnë më shumë dhe ta ngritin veten edhe më shumë, në çdo aspekt. Ndërsa, në rastet kur ekspozimi është pa dëshirën e tyre, atëherë kjo ndikon shumë keq në shëndetin mendor - emocional të tyre, pasi që ata më vonë fillojnë dhe shfaqin simptoma të ndryshme, si izolim, mbyllje në vetvete, mosdëshirë për të shkuar në shkollë dhe për t'iu shmangur grupit (shokëve dhe shoqeve), mosinteresim për veten dhe të tjerët, probleme me ushqimin etj.

Psikologët/et (P1, P2, P3, P4, dhe P5) deklarohen se shpërndarja e gabuar e përmbytjeve nga ana e familjes dhe shkollës mund t'i bëjë fëmijët të mos ndihen mirë me veten në disa aspekte, në aspektin e pamjes fizike dhe në aspektin e vlerave të tjera. Fëmijët nuk duhet të ekspozohen në rrjete sociale nga mësimdhënësit, prindërit, dhe nga shokët, pa dëshirën e tyre.

Psikologu P3 deklaron: Ka pasur raste kur në shkolla fëmijët janë ekspozuar nga bashkëmoshatarët e tyre pa dëshirë, prandaj ata janë ndier shumë keq emocionalisht, gjë që kanë kërkuar ndihmë nga unë, dhe me disa seanca individuale dhe përmes bisedave grupore me klasën kam arritur ta stabilizoj gjendjen emocionale të tyre.

Të gjitha psikologët deklarohen se ekspozimi i fëmijëve në rrjetet sociale mund të ketë efekte negative në mirëqenien psikologjike të fëmijëve dhe kjo mund të shfaqet në disa mënyra, si ulje të vetëbesimit, viktimë të bullizmit, pasiguri, ankth, depresion, brenga për pamjen fizike, për imazhin e trupit, probleme në shëndetin mendor, po ashtu edhe në aftësitë sociale. Pra, ekspozimi i tepruar i fëmijëve në rrjetet sociale i bën ata të ndjeshëm ndaj problemeve shëndetësore në të ardhmen.

Pasojat nga ekspozimi i fëmijëve në rrjetet sociale

Në pyetjen e parashtruar psikologëve të shkollave, se me *Çfarë pasojash mund të përballen fëmijët nga ekspozimi në rrjete sociale?*, psikologja P1

përgjigjet se pasojat nga ekspozimi i fëmijëve në rrjete sociale mund të jenë afatgjata. Nga ekspozimi i fëmijëve në rrjete sociale, fëmijët mund të dëmtohen emocionalisht, për arsye se mund të jenë viktimat e ngacmimit. Ata mund të ngacmohen nga bashkëmoshatarët e tyre dhe kjo do të ndikojë keq në aspektin emocional, që më vonë do të reflektojë në socializmin e tyre, në rënien në mësim, dhe izolim nga rrethi, gjë që mund të dërgojë edhe deri te lëndimi i vetvetes.

Psikologu P4 deklaroi se fëmijët mund të jenë pre e kidnapimit, për arsye se lehtësisht identifikohet rutina e tyre: ku luajnë, ku i vijnë mësimet, ku jetojnë, dhe mund të jenë tërheqës për njerëz të rrezikshëm dhe të keqpërdorur fëmijët. Postimi i fotove të fëmijëve në rrjetet sociale u mundëson personave të huaj të ruajnë foto të ndryshme, me përmbajtje të ndryshme, dhe t'i përdorin ato në termin afatgjatë, në mënyrë që të bulëzojnë me viktimën dhe si pasojë në të ardhmen mund të ndodhë diskriminimi shoqëror për individin, për arsye të fotografive të shpërndara dikur. Psikologu P2 deklaroi se rrjetet sociale kanë ndikim të fuqishëm në shëndetin emocional të fëmijëve, pasi ndjenja e krahasimit me të tjerët shkakton ndjenja të ankthit. Po ashtu, gjatë ekspozimit në rrjetet sociale fëmija sheh aktivitetet që janë zhvilluar, në të cilat ai nuk ka qenë pjesë e tij/saj, andaj përjeton ndjenjën e përjashtimit dhe krijon imazh të gabuar për veten e tij dhe kjo mund të ndërlihet edhe me performancën e dobët akademike. Ndërsa psikologët (P3 dhe P5) deklarohen se pasojat nga ekspozimi i fëmijëve në rrjetet sociale janë të mëdha, të cilat ndikojnë në aspektin emocional dhe psikologjik, si për fëmijën ashtu edhe për familjen. Në vendin tonë kjo çdo ditë e më shumë po ndodh dhe për këtë duhet të merren masa dhe të rregullohet kjo çështje, deklaroi psikologu (P5).

Përdorimi i Facebookut të shkollës në të ardhmen

Në pyetjen parashtruar psikologëve të shkollave: *Çfarë duhet të bëhet në të ardhmen, a duhet të ndërpritet apo të vazhdohet me ekspozimin e fëmijëve në rrjetet sociale?*, psikologët/et (P1, P2, P4 dhe P5) deklarojnë se duhet të ndërpritet ky veprim i shpërndarjes së fotografive të nxënësve në rrjete sociale, me qëllim të ruajtjes së fëmijëve nga pasojat negative në jetën dhe

zhvillimin e tyre. Shkollat assesi nuk duhet të shpërndajnë foto të fëmijëve pa lejen e shprehur me shkrim të prindërve ose kujdestarëve të fëmijëve, si dhe pa dëshirën e vetë fëmijëve. Vetë shkollat mund të aplikojnë strategji të ndryshme, siç është fotografimi në grup dhe pa vënë në pah për së afërmi fytyrat dhe identitetin e nxënësve, ose të obligojë prindërit të marrin leje për fotografi gjatë aktiviteteve të ndryshme në shkollë, sepse edhe prindërit po shpërndajnë foto pa miratimin e prindërve të tjerë, deklaroi psikologu (P2). Ndërsa psikologu (P3) rekomandon të vazhdohet me paraqitjen e fotove të nxënësve, por çdoherë duke pasur kujdes, po ashtu propozon që të krijohen programe të veçanta ku nuk ka të drejtë fotot t'i shohë askush përveç shkollës, apo personit që është i autorizuar për këtë.

Për rregullimin e kësaj çështjeje kaq komplekse, është e domosdoshme që të paktën të hapet diskutimi për këtë çështje dhe pastaj të marrin vendime institucionet relevante për lejimin apo mënyrën e përdorimit të rrjeteve sociale nga shkollat, deklaroi psikologu (P1).

Përfundime

Gjetjet e studimit kanë treguar se një prej rrjeteve sociale që më së shumti përdoret nga mësimdhënësit për shpërndarje të aktiviteteve shkollore është Facebooku i shkollës.

Sipas mësimdhënësve, rreziqet që mund të shkaktohen nga ekspozimi i nxënësve në rrjetet sociale nga shkollat janë: janë: bullizmi, siguria e nxënësve, cenimi i privatësisë, ngacmimet e ndryshme, kërcënimet e shumta, që mësimdhënësit edhe janë duke u përballur me to. Mësimdhënësit deri diku janë të informuara për këto rreziqe, mirëpo ka edhe mësimdhënës që fare nuk janë të informuar.

Për shpërndarjen e fotove të nxënësve në rrjete sociale, jo të gjithë mësimdhënësit marrin miratimin e prindërve dhe të vetë nxënësve. Ka raste, që prindërit janë ankuar te shkollat për shpërndarjen e fotove të fëmijëve, pa miratimin e tyre, ndërsa drejtorët e shkollave janë deklaruar se nuk kanë pasur asnjë rast që është ankuar për këtë.

Mësimdhënësit, në shumicën e rasteve, ekspozimin e fëmijëve në Facebook e bëjnë pa dëshirën e tyre dhe kjo ndikon shumë keq në shëndetin mendor - emocional të nxënësve, pasi ata më vonë fillojnë të shfaqin simptoma të ndryshme, si: izolim, mbyllje në vetvete, mosdëshirë për të shkuar në shkollë dhe për t'iu shmangur grupit (shokëve dhe shoqeve), dhe mosinteresim për veten dhe të tjerët.

Fotot e nxënësve që po shpërndahen gjatë promovimit të punës së shkollës gjithmonë janë foto me fëmijë të njëjtë dhe, sipas psikologëve, ndjenja e krahasimit me të tjerët shkakton ndjenja të ankthit. Në rastet kur fëmija sheh aktivitetet që janë zhvilluar, në të cilat ai nuk ka qenë pjesë e tyre, përjeton ndjenjën e përjashtimit dhe krijon imazh të gabuar për veten e tij, dhe kjo mund të ndërlikohet edhe me performancën e dobët akademike.

Mësimdhënësit ekspozimin e nxënësve në rrjetet sociale po e bëjnë edhe me kërkesë të prindërve dhe nga prindërit. Prindërit shumë shpesh kërkojnë që të shpërndahen aktivitete të shumta në Facebook, që ata të njihen me aktivitete të shkollës dhe me performancën e fëmijëve të tyre. Po ashtu, ata gjatë aktiviteteve të ndryshme të shkollës fotografojnë pa marrë leje për fotografim dhe pastaj po shpërndajnë fotografi pa miratimin e prindërve të tjerë. Në bazë të kësaj, edhe prindërit janë përgjegjës për rreziqet që mund të ndodhin dhe po ndodhin në shkolla, shkaku i shpërndarjes së fotove të fëmijëve të tyre dhe fëmijëve të tjerë në Facebook.

Mësimdhënësit janë në dilema të mëdha për shpërndarjen apo mosshpërndarjen e aktiviteteve në Facebook. Me vullnetin më të madh, shumica prej tyre nuk e kishin përdorur Facebookun, mirëpo, sipas tyre, në qoftë se nuk shpërndajnë fotografi të nxënësve për të promovuar aktivitetet e tyre në klasë, ata etiketohen papunëtorë dhe mësimdhënës jo të mirë.

Shumica e mësimdhënësve përdorimin e Facebookut për shpërndarjen e aktiviteteve shkollore e kanë vlerësuar si aktivitet jo të mirë dhe propozojnë që në të ardhmen ky aktivitet të ndërpritet, për arsye se po bëhet për reklamë, e jo për cilësi. Ata, përveç rolit të mësuesit, po e luajnë edhe rolin e fotografit.

Drejtorët e shkollave janë të vetëdijshëm për rreziqet që mund të ndodhin nga ekspozimi i fotove të nxënësve në Facebookun e shkollës. Sipas tyre,

rreziqet janë të ndryshme: njerëzit e panjohur mund t'i përdorin fotot e nxënësve për të bullizuar me ata, cenimi i privatësisë së tyre, keqpërdorimet e ndryshme, kërcënimet e shumta, mirëpo kjo bëhet me kërkesë të prindërve, të cilët kërkojnë nga mësimdhënësit që të shpërndajnë sa më shumë foto të fëmijëve të tyre, që të shohin performancën e tyre në aktivitete të ndryshme. Në anën tjetër, disa mësimdhënës kanë deklaruar se ekspozimi i nxënësve në Facebook duhet të ndërpritet edhe në qoftë se kërkojnë prindërit që të postojnë fëmijët e tyre.

Sipas drejtorëve, Facebooku është një pasqyrë për punën e shkollës dhe shkëmbim i përvojave ndërmjet mësimdhënësve dhe shkollave. Facebooku i shkollës ndihmon që shkollat të jenë sa më afër komunitetit dhe i nxit nxënësit që të jenë më kreativë. Deri më tani nuk kanë pasur asnjë rast që janë keqpërdorur fotot e nxënësve të tyre. Fëmijët e prindërve që nuk e kanë dhënë pëlqimin për postimin e fëmijëve të tyre, nuk postohen. Në anën tjetër, mësimdhënësit janë deklaruar se ka pasur raste kur prindërit janë ankuar, sepse i është postuar fëmija i tij në Facebook pa miratimin e tyre.

Shumica e drejtorëve, të cilët janë për të vazhduar ekspozimin e nxënësve në Facebook, nuk paraqesin asnjë strategji për mbrojtjen e nxënësve nga rreziqet, ata më shumë janë të interesuar të promovojnë të arriturat e shkollës.

Sipas psikologëve, ekspozimi i një nxënësi në rrjete sociale mund të ketë rreziqe të shumta. Nxënësit mund të ngacmohen nga bashkëmoshatarët e tyre dhe kjo mund të ndikojë keq në aspektin emocional dhe më vonë të reflektojë në socializmin e tyre, në rënien në mësimet dhe izolim nga rrethi. Ata, po ashtu, mund të janë pre e kidnapimit, për arsye se lehtësisht identifikohet rutina e tyre: ku luajnë, ku i vijnë mësimet, ku jetojnë, dhe mund të jenë tërheqës për njerëz të rrezikshëm e të keqpërdoren.

Psikologët e shkollave janë të pajtimit të ndërpritet ky aktivitet shkollor, ose të shpërndahen vetëm aktivitete pa fotografi të fëmijëve, apo në qoftë se postohen foto të nxënësve, domosdoshmërisht duhet të merret miratimi i të dy palëve, fëmijës dhe prindit.

Për përdorimin e Facebookut të shkollës, drejtorët dhe mësime dhënësit nuk bazohen në asnjë rregullore apo udhëzim administrativ që i orienton dhe i udhëzon për mënyrën e drejtë të përdorimit.

REKOMANDIME

- MASHT-i, DKA-të dhe të gjithë aktorët e tjerë të arsimit, të marrin në shqyrtim këtë çështje kaq të ndjeshme, duke krijuar mekanizma që do të merren me informimin e mësime dhënësit për rreziqet që ndodhin nga ekspozimi i fëmijëve në rrjetet sociale dhe rastet që janë viktimizuar si pasojë e tyre;
- Drejtorët të hartojnë një rregullore që adreson çështje të rëndësishme në lidhje me përdorimin e rrjeteve sociale nga shkollat, privatësinë e nxënësve, privatësinë e mësime dhënësit, bullizmin kibernetik, dhe sigurinë e të dhënave;
- Mësime dhënësit të përfshijnë në planin dhe programin e tyre rëndësinë e privatësisë dhe sigurisë dhe të ftojnë ekspertë të flasin me nxënësit e klasës së tyre;
- Kërkohe zhvillim i vazhdueshëm profesional për mësime dhënësit në fushën e ruajtjes së privatësisë dhe sigurisë së të dhënave;
- MASHT-i dhe DKA-të të kujdesen që në të ardhmen shkollat të kenë uebfaqen e tyre, që përmes saj prindërit dhe nxënësit të informohen për standardet e shkollës, programin mësimor, aktivitetet e ndryshme shkollore, metodologjitë, performancën e mësime dhënësit dhe nxënësve, dhe për çdo risi që ndodh në shkolla;
- Prindërit të marrin pjesë në vendimet e shkollës dhe të udhëzojnë fëmijët e tyre në ruajtjen e privatësisë dhe të sigurisë, duke debatuar për rreziqet që ndodhin nga ekspozimi i tyre në rrjetet sociale.

Literatura

Ammari, T., Kumar, P., & Lampe, C., & Schoenebeck., S. (2015). Managing children's online

Identities: How parents decide what to disclose about their children online. Marrë nga: <https://www.researchwithrutgers.com/en/publications/managing-childrens-online-identities-how-parents-decide-what-to-d> (shkarkuar më 18.01.2022).

Blazer & Christie (2012) Social Networking in Schools: Benefits and Risks; Review of the Research; Policy Considerations; and Current Practices. Marrë nga: <https://eric.ed.gov/?id=ED536527> (shkarkuar më 20.01.2022).

Aizenkot, D., & Kashy, G., R. (2019), Cyberbullying Victimization in Whats App Classmate Groups among Israeli Elementary, Middle, and High School Students. Marrë nga: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0886260519842860> (shkarkuar më 24 shkurt.2022).

Cole, F. (2021). Protecting children in the frontier of surveillance capitalism. Marrë nga <https://scholarship.laë.tamu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=student-scholarship>. (shkarkuar më 24.04.2022).

Deborah, L., & Ben. W. (2017), the dataveillance of children and implications for their rights. Marrë nga <https://doi.org/10.1177/1461444816686328/> (shkarkuar më 21.01.2021).

Evan, S. (2016) Why you should stop posting pictures of students. Marrë nga: <https://makemomentsmatter.org/classroom-ideas/why-you-should-stop-posting-pictures-of-students-online/> (shkarkuar më 20.01.2022).

EU Kids Online. (2020). EU Kids Online, 2020, Survey Results from 19 countries. Available online at: <https://bit.ly/3g662L1>. (shkarkuar më 1 mars 2022).

Hernández, R., & Ebersole, D. (2021). Parents' and children's privacy management about sensitive topics: a dyadic study. J. Fam. Issues. (shkarkuar më 12 janar 2022).

Lenhard, A. & Maden, M. (2007), Pew international and American life project. Teens, privacy and online networks. Marrë nga:

<https://www.pwwresearch.org/internet/2007/01/07/social-networking-ëbsites-and-teens/>. (shkarkuar më 22 shkurt. 2022)

Livingstone, S., & Blum-Ross, A. (2020). Parenting for a Digital Future, How Hopes and Fears about Technology Shape Children's Lives. (shkarkuar më 16 shkurt 2022).

Madden, M., & Lenhart, A., & Cortesi, S., & Gasser, U. (2013). Teens and Mobile Apps Privacy. Pww. Research Center's Internet and American Life Project. Marrë nga: <https://research.org/internet/2013/08/22/teens-and-mobile-apps-privacy/> (shkarkuar me 12. 07.2021)

Riessman, C.K. (2008). Narrative Methods for the Human Sciences. Thousand Oak, CA

Sádaba, C., & Bringué, X. (2010). Niños y adolescentes españoles ante las pantallas: rasgos configuradores de una generación interactiva. CEE Participación Educativa 15, 86–104. Available online at: <https://dadun.unav.edu/bitstream/10171/18443/1/n15-sadaba-chalezquer.pdf> (shkarkuar më 15 janar 2022).

Selinger, E., & Leong, B., & Fitzgerald, B. (2016), Schools fail to recognize privacy consequences of social media. Marrë nga: <https://www.csmonitor.com/World/Passcode/Passcode-Voices/2016/0120/Opinion-Schools-fail-to-recognize-privacy-consequences-of-social-media>. (shkarkuar më 12.01.2022).

Selinger, R. (2000), Information and Communication Technology in schools. Marrë nga: <http://infund.digitallibrarian.com.infundeo/wet/learn/>. (shkarkua më 26.01.2022).

Sameer, H., & Justin, P. (2018) Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying. Marrë nga: <https://www.amazon.com/Bullying-Beyond-Schoolyard-Preventing-Cyberbullying/dp/1412966884>, (shkarkuar më 28.02.2022).

Zymeri, T., & Musmurati, B. (2016), Siguria e fëmijëve në internet. Marrë nga: <http://kecks.org/wp-content/uploads/2016/05/Siguria-e-femijeve-ne-internet-Udhezues-per-Femije.pdf>. (shkarkuar më 19.07.2022).